

Ключевые слова: правонарушения, причины правонарушений, концепции причин совершения правонарушений.

Motunova N. V. Reasons of Commission of Offences on the Certain Historical Stages of Society Development

Reasons of commission of offences are reflected in the article, history of question is studied. Historical approach allows to understand modern problems better, and conformities to law of development of science and practice. A question about social nature and reasons of offences is also considered. Concepts of offence, reason of offences are exposed. Among reasons and terms of origin of offences objective and subjective reasons are distinguished. As objective reasons concrete contradictions come forward in public existence, economic, political and social relations of people. Among subjective reasons of offences there are sense of justice, necessities, reasons, positions, low level of moral and legal culture. In the process of research of this problem the complex going near the study of this phenomenon was found out. In legal literature a few levels of research are distinguished: a 1) individual level; 2) at the level of collective; 3) at the level of society on the whole. Classification of reasons and terms of criminality on different criteria were considered. Totality of conceptions that explain reasons of commission of offences between the representatives of different directions and sciences are reflected. Conceptions can be divided into a few groups. Among them there are theories that explain reasons of offences from position of the personal man's qualities including position of innate qualities, to the other theories that bind reasons of offences to the factors of social order

Key words: offense, offense causes, the concept of offenses' reasons.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42

Я. І. Юрків

**ТРЕНІНГОВА ПРОГРАМА ЯК ЛОКАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ
ВИРІШЕННЯ ПІДЛІТКОВИХ КОНФЛІКТІВ**

Конфлікти неминучі в усіх сферах суспільного життя, тому не виключенням є і підліткове середовище. Підлітковий вік традиційно вважається переходом від дитинства до дорослості. Усе, що стосується розвитку, якісно перебудовується, виникають і формуються нові утворення, що нерідко призводить до виникнення конфліктів з батьками, ровесниками, вчителями, із самим собою. Таким чином, конфліктне

підліткове середовище – є проблемним полем соціально-педагогічної роботи. Для того щоб сприяти ефективному вирішенню конфліктних ситуацій в підлітковому середовищі, соціальному педагогові необхідні знання технологій вирішення підліткових конфліктів.

Тренінг – це інтенсивне короткочасне навчаче заняття, направлене на створення, розвиток і систематизацію певних навичок, необхідних для виконання конкретних особистісних задач, в співвідношенні з посиленням мотивації особистості відносно вдосконалення діяльності, та своєї поведінки [1, с. 14].

Тренінг – цілеспрямований та економічно вигідний внесок в особистість. В процесі тренінгу закріпляються лише ті навички, які необхідні підлітку для досягнення конкретної мети.

Для того, щоб зацікавити підлітка необхідний дуже багатоманітний багаж знань, умінь та навичок, а також творчий, креативний підхід в вирішенні назрілих проблем. Тому використовуючи тренінг соціальний педагог співвідносить різні форми навчання: лекції; розбір ситуацій; ділові, рольові ігри; вправи спрямовані на рішення конкретних проблем учасника конфлікту, тобто підлітка.

Співвідношення різних форм навчання сприяє тому, що матеріали тренінгу засвоюються набагато ефективніше, чим на традиційних заняттях. Відеозаписи ділових, рольових ігор та аудіозаписи вправ, дозволяють проаналізувати реальні результати, допомагаючи учасникам побачити себе з іншого боку, відкоректувати свої помилки, закріпити позитивні досягнення. Саме на тренінгу ми спостерігаємо, як зміцнюються команди, піднімається командний дух. В процесі тренінгу:

- проходить орієнтація учасників в специфіці тренінгу, як методу навчання;
- первісна діагностика очікувань учасників, а також труднощів в спілкуванні;
- виявлення і корекція мотивації учасників;
- індивідуальна та групова рефлексія на початку кожної вправи, і по її закінченню.

Головна мета, яку переслідує соціальний педагог, використовуючи тренінг, як ефективну технологію вирішення конфліктних ситуацій в підлітковому середовищі – це навчити підлітка, завдяки певним умінням та навичкам виходити з конфліктних ситуацій, врегульовувати конфлікти, ставити себе на місце опонента [2, с. 21 – 25].

Існує, як мінімум, три можливості в тренінгу, завдяки яким соціальний педагог сприятиме навчанню підлітка, як ефективно себе поводити в конфліктній ситуації.

Перша можливість – рефлексія конфліктів і конфронтацій, виникаючих в тренінговій групі. Це традиційний шлях для групової терапії.

Друга можливість – використання ситуаційних ігор. Це засіб використання механізмів оперантного, інструментального та непрямого навчання. У цьому випадку соціальному педагогові доведеться

зіткнутися з тим, що реальні відносини в підлітковій групі будуть створювати для багатьох учасників труднощі в процесі розкриття конфіденційного матеріалу.

Третя можливість – рефлексія реального конфлікту. Цей варіант зумовлює, що учасники тренінгу знаходяться в психологічній безпеці, оскільки сюжет конфлікту і поведінка учасників не обговорюється в групі [1, с. 28].

Схема конфлікту в підлітковому середовищі в цілому виглядає так:

Конфлікт

Неповага

Деструктивне спілкування

Опір

У запропонованій схемі видно тільки верхню частину піраміди, а все, що знаходиться нижче лінії сховане. Ця проста схема свідчить про те, що відсутність співпраці, конструктивного спілкування, поваги до особистості не приведе до розв'язання конфліктів в підлітковому середовищі, а будь-які спроби поверхневих, зовнішніх впливів будуть марними. Тому завдання соціального педагога в процесі проведення тренінгової програми «Як навчити підлітків розв'язувати конфлікти» перетворити вище наведену схему на наступну:

Розв'язання конфлікту

Погодженість

Конструктивне спілкування

Повага

Таким чином, аргументуючи зроблений нами вибір, ми впевнені, що тренінгова технологія, а саме впровадження комплексної тренінгової програми буде ефективно сприяти вирішенню конфліктів в підлітковому середовищі, і виконувати наступні завдання, які об'єднують цілі кожної з видвинутих нами умов ефективного вирішення підліткових конфліктів:

- розвиватиме особистість;
- збільшуватиме соціально-психологічну компетентність підлітків;
- формуватиме активну соціальну позицію підлітків;
- розвиватиме здібності підлітків здійснювати певні зміни в своєму житті і житті оточуючих;
- розвиватиме здібності адекватного і найбільш повного пізнання себе і інших людей;
- коректуватиме особистісні уміння та навички, зніматиме бар'єри, які заважають продуктивному спілкуванню;
- сприятиме формуванню конфліктологічної компетентності підлітків, завдяки певним умінням та навичкам дозволить підліткам цивілізовано будувати свої відносини з іншими.

Тобто впровадження тренінгової програми допоможе нам з'єднати воєдино індивідуальний, спільний та диференційний підхід в процесі

ефективного вирішення конфліктів в підлітковому середовищі соціальним педагогом.

Перейдемо до опису процедури впровадження тренінгу.

Нами був проведений соціальний експеримент, який ґрунтується на п'яти етапах:

- підготовчому;
- діагностико-аналітичному;
- методичному;
- процедурному;
- аналітичному.

Перший етап, підготовчий, був присвячений пошуку та підбору діагностичної основи нашого експерименту: Тесту «самооцінки поведінки в конфліктній ситуації», та методики діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона.

Вивчаючи проблему конфлікту, обов'язково слід розібратися з самооцінкою конфліктності, тобто виявити ступінь власної конфліктності суб'єкта, а також чи збігаються судження підлітка про його конфліктність з думкою оточуючих про цю його властивість. Для цієї оцінки використовувався тест «Самооцінка конфліктності», який містить шкалу, що використовується для самооцінки за 10 парами тверджень.

Виконання його зводиться до оцінювання кожного з тверджень в лівій та правій колонці (семи бальна шкала оцінювання стверджень, 7-ця якість проявляється завжди, 1-дана якість особистості не проявляється зовсім). Сума набраних балів вказує на ступінь конфліктності підлітків при виникненні конфліктної ситуації.

Методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона. Базується на класифікації Р. Блейка і Д. Мутона, для діагностики підходу для розв'язання конфліктів. Опитувальник дає змогу оцінити індивідуальні дії особистості під час конфлікту і стиль поведінки з урахуванням двох умов: важливості досягнення мети та підтримання добрих стосунків з опонентами. Методика складається з 35 питань, та визначає наступні стратегії поведінки при виникненні конфліктної ситуації: черепаха (втеча), акула (примус), плюшевий ведмедик (згладжування), лисиця (компроміс), сова (конфронтація). Чим більшою виявиться загальна сума балів за певною стратегією розв'язання конфліктів, тим частіше підліток схильний застосовувати саме цю стратегію. Чим менше сума балів, тим рідше він користується нею.

Другий етап, діагностико-аналітичний етап нашого дослідження, намічав діагностику та аналіз результатів отриманих після проведення тесту «самооцінки поведінки в конфлікті», та методики діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона.

Вибірку дослідження складала: підлітки віком 12-13 років, які є учнями сьомих класів – «А», «Б», школи № 13 м. Луганськ. У кожному

класі 22 учня. На початку експерименту було перевірено бажання підлітків брати у ньому участь.

Підчас зустрічі з респондентами обох досліджуваних груп був проведений інструктаж по техніці заповнення бланку тесту, та методики. Після закінчення часу заповнення, всі бланки були зібрані для обробки отриманих результатів. В процесі аналізу емпіричного матеріалу було оброблено 44 бланки тестів, та методики.

Обробка отриманих результатів по тесту «самооцінка поведінки в конфліктній ситуації» дозволила нам зробити висновок, що в 44 досліджуваних середній рівень самооцінки конфліктності характерний для 28 осіб (64% вибірки). Це свідчить про неприйняття себе як висококонфліктної особистості більшістю опитаних, але на наявність конфліктності. Відтак можна зробити висновок, що їм властиво бути такими, як всі, не відрізнятися від інших, тобто характерне перевищення середньої самооцінки себе як конфліктної особистості. Що цікаво: жоден з підлітків не вважає себе висококонфліктною особистістю. Низький рівень самооцінки конфліктності властивий 10 досліджуваним (23%), а 6 досліджуваних мають схильність уникати конфліктні ситуації (13%). Таким чином: 64% – мають виражену ступінь конфліктності; 23% – мають низький рівень конфліктності; 13% – мають схильність уникати конфліктні ситуації.

Наступним кроком була діагностика стратегій поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях, за допомогою методики Д. Джонсона та Ф. Джонсона.

Обробивши результати, підрахувавши середнє значення за кожною стратегією і порівнявши їх, ми побачили, що такий показник, як примус (акула) набрав найбільше балів – 22,9%. Це може свідчити про агресивний стиль поведінки підлітків до оточуючих, їх небажання йти на компроміс. Найменшу кількість балів набрала втеча (черепашка), що характеризує прагнення уникати вирішення проблем – 17,7%.

Такий стиль поведінки в конфлікті, як згладжування (плюшевий ведмедик) набрав 20% балів серед досліджуваних, для яких характерне спільне вироблення рішення, котре задовольняє всі сторони.

Компроміс (лисиця) набрав 19% балів. Це може свідчити про готовність підлітків до врегулювання розбіжностей через взаємні дії, взаємні вчинки.

Шкала пристосування набрала 20 % балів.

Таким чином: акула (примус) – 22,9%; черепаха (втеча) – 17,7%; сова (співробітництво) – 20,5%; лисиця (компроміс) – 19%; плюшевий ведмедик (згладжування) – 20%;

Загалом в результатах немає великих коливань за шкалами, тобто всі стратегії поведінки в тій чи іншій мірі притаманні підліткам.

На основі отриманих результатів, ми переходимо до наступного етапу нашого дослідження, яка на нашу думку сприятиме підвищенню ефективності вирішення конфліктів в підлітковому середовищі соціальним педагогом.

Комплексна програма «Як навчити підлітків розв'язувати конфлікти». Ця програма розрахована на школярів підліткового віку. Вона базується на концепції навчання, побудованій на взаємодії та обміну досвідом. Програма містить інформацію щодо проведення тренінгу конструктивного керування конфліктом. В основі курсу лежать навчальні матеріали Діани і Джона Лампен. Курс складається із занять і стимульного матеріалу. Заняття проводились три рази на тиждень, протягом місяця.

Програма складається з трьох блоків, кожен з яких має свою мету, завдання, форми і методи роботи.

Перший блок – це програма лекторію, для підлітків, яка створена з метою підвищення їх конфліктологічних знань, та компетентності.

Другий блок – тренінгові заняття на теми:

- «Ставлення до конфлікту»;
- «Конфліктний ескалатор»;
- «Роль установок у розвитку конфліктів»;
- «Поведінка в ситуації конфлікту».

Третій блок – тренінгові заняття на теми:

- «Уміння спілкуватися»;
- «Позитивна сила»;
- «Аналіз анкети самооцінки керування конфліктами»;
- «Підтримка».

Після впровадження комплексної тренінгової програми ми перейшли до *аналітичного етапу* нашого дослідження – аналізу і інтерпретації отриманих результатів.

Таким чином, в процесі впровадження вище зазначених блоків програми і повторного проведення тесту ми бачимо зниження рівня конфліктності, та деякі зміни в виборі стратегій розв'язання підлітками конфліктних ситуацій.

Розглянемо отримані результати по тесту «самооцінка поведінки в конфліктній ситуації»: 57% – мають виражену ступінь конфліктності; 26% – низький рівень конфліктності; 17% – мають схильність уникати конфліктних ситуацій.

Результати отримані при повторному проведенні методики діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій: акула (примус) – 17,9%; черепаха (втеча) – 17,7%; сова (співробітництво) – 22,5%; лисиця (компроміс) – 21%; плюшевий ведмедик (згладжування) – 21%;

Таким чином, ми бачимо, що ступінь конфліктності підлітків вдалося трішки зменшити, знизити, завдяки впровадженню комплексної тренінгової програми. Елементи даної тренінгової програми ефективно сприяють вирішенню конфліктних ситуацій в підлітковому середовищі.

Список використаної літератури

1. Сулимова Т. С. Социальная работа и конструктивное разрешение конфликтов / Т. С. Сулимова. – М. : Практическая психология, 1996. – 276 с. 2. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода / А. Т. Ішмуратов. – К. : Наукова думка, 1996. – 190 с.

Юрків Я. І. Тренінгова програма як локальна технологія вирішення підліткових конфліктів

Тренінг – цілеспрямований та економічно вигідний внесок в особистість. В процесі тренінгу закріплюються лише ті навички, які необхідні підлітку для досягнення конкретної мети. Для того, щоб зацікавити підлітка необхідний дуже багатоманітний багаж знань, умінь та навичок, а також творчий, креативний підхід в вирішенні назрілих проблем. Тому використовуючи тренінг соціальний педагог співвідносить різні форми навчання.

Ключові слова: тренінг, тренінгова програма, підлітковий конфлікт.

Юркив Я. И. Тренинговая программа как локальная технология решения подростковых конфликтов

Тренинг – целеустремленный и экономически выгодный вклад в личность. В процессе тренинга закрепляются только те навыки, которые необходимы подростку для достижения конкретной цели. Для того, чтобы заинтересовать подростка необходим многообразный багаж знаний, умений и навыков, а также творческий, креативный подход в решении назревших проблем. Поэтому, используя тренинг, социальный педагог соотносит различные формы обучения.

Ключевые слова: тренинг, тренинговая программа, подростковый конфликт.

Yurkiv Y. I. The Training Programme as a Local Technology Solutions teen Conflicts

Training goal-oriented and cost-effective contribution to the personality. In the course of training are fixed only those skills that are needed teenager to achieve a particular goal. In order to attract the interest of the adolescent need a very diverse knowledge, abilities and skills, as well as artistic and creative approach in solving the pressing problems. Therefore, using the training of a social pedagogue relates the various forms of training.

Key words: training, training program, adolescent conflict.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.